

CE ESTE POPQ?

De la ființele skinneriene la ființele popperiene

Vom enunța, pentru început, câteva *premise generale*, valabile pentru întreaga teorie POPQ:

- Starea de incertitudine reclamată tot mai acut în domeniul socio-uman, ne obligă să admitem existența unui suport spațio-temporal cu proprietăți cuantice (în elegând referențialul spațio-temporal prin prisma particularităților legilor lumii cuantice), pe fundalul cărora se manifestă incertitudinea. Premisa de referință pentru acest tip de suport este, în convingerea noastră, universul interior al individului.
- Raportat la scara speciei, individul este o microparticulă îndeplinind, astfel, condițiile unei realități cuantice.
- De asemenea, observațiile fizicienilor potrivit cărora în lumea sub-cuantică particulele se comportă după legi mai apropiate de legile gândului decât de legile mecanicii clasice, ne îndreptălesc să abordăm sistemul psihic ca pe un sistem cu proprietăți cuantice.
- Deocamdată, singurele metode și tehnici capabile să surprindă și să măsoare această stare sunt cele izvorâte din teoriile morfologice (teoria haosului și formele sale particulare: teoria catastrofelor, teoria fractalilor, efectul fluturului etc.), teorii construite pentru a surprinde o dinamică calitativ-cantitativă, în profunzime, a timpului - spațiului cuantic. Teoriile morfogenetice au făcut pași deosebit de importanți în alegerea și explicarea vieții, producând teorii superioare ideilor, principiilor și legilor de cunoaștere a realității, propuse de teorii pozitive și deterministe.
- Una dintre descoperirile cuanticii, care a avut ca rezultat formularea de către Werner Heisenberg a **principiului indeterminării**, se referă la efectele procesului de măsurare asupra realității. În urma măsurătorii, observatorul, adică individul care efectuează măsurtoarea, modifică (transformă) realitatea respectivă. Această concluzie este și mai evidentă în cazul unei măsurători psihologice. Sintagma **interpretarea rezultatelor**, prezentă în protocolul procesului de elaborare a unui psihodiagnostic, ne scutește de alte comentarii.
- Răspunsurile subiectului la stimulii din realitatea exterioară *au formă*. Iar metodele inspirate de teoriile morfologice pun în evidență forme fractale ale răspunsurilor sau punctele catastrofice dintr-un răspuns. Mai soare, deci, caracteristicile de nedeterminare din răspunsul respectiv. Conchidem că metodele morfologice propun un alt mod de măsurare, propun o matematică a formelor, un mod opus celui folosit de matematica cantitativului, care s-a dovedit neadecvat măsurării psihicului uman. Cu metodele morfologice **măsurarea se face prin interpretarea formei** în funcție de *forma propriu-zisă*, de *poziția formei* într-un referențial dat și de *gradul de structurare* al acesteia. Gradul de structurare reflectă proprietățile de certitudine sau, dimpotrivă, calitățile de nedeterminare ale răspunsului.

Compararea structurilor, a formelor și a pozițiilor formelor permite observarea unor linii de evoluție, cu proprietăți liniare sau neliniare, cu puncte catastrofice ori fractale etc.

- La acestea vom aduga metoda relațiilor fractale (**hub**). O metodă care își revendică originea din sistemul conceptual al psihologiei cibernetice. **Nu celulele îmb trânesc, ci relațiile dintre ele. Nu oamenii se schimbă, ci relațiile dintre oameni (Prigogine)**. Tocmai de aceea omul trebuie cunoscut ca o intrare relației în interrelație. Este necesar, a adăuga, abordarea sa ca relație. În alegerea omului prin metoda hub-urilor, precum o relație de inteligență artificială, dar în condițiile specifice psihicului uman, ne permite să măsurăm structura de rezistență interioară a individului, gradul de organizare al acestei structuri.
- Este spiritul în care sunt construite și metodele Psihologiei Ordinei - Psihologiei Cuantice. Instrumentele POPQ surprind imagini - r spuns fractale și catastrofice care ne indică existența unor proprietăți de nedeterminare în comportamentul uman. Acesta este un **prim mod de a măsura** prin metode complementare metodelor statistice clasice. Un mod de a măsura în funcție de formă, poziție și gradul de organizare al structurii r spunsului. Un al doilea sistem de metode, deci, un **al doilea procedeu de măsurare** pornește de la ideea că omul este o relație fractală și are ca scop identificarea unor imagini hub ca expresii ale structurii de rezistență a psihicului uman. Aceste imagini hub pot fi imagini de normalitate - indicând rezistența la atacurile mediului exterior sau imagini de relații extreme - simboluri ale vulnerabilității la mediu.
- În alegerea, în registrul filozofic, a modului de măsurare pe care îl propunem, înseamnă, totodată, și un **alt mod de înțelegere a intenționalității**. Un mod care conduce la trecerea de la **ființa skinneriană**, proprie behaviorismului și adecvat unei măsurări în spiritul paradigmei atomiste, preocupat strict și exclusiv de achiziția realității exterioare prin învățarea, după reguli precise, a ABC-ului fiecărei situații, surd la trecut și la experiența deja acumulată, **la ființa popperiană** (K. R. Popper) și **chiar gregoryan** (Richard Gregory), pentru care **realitatea exterioară are un corespondent în realitatea interioară** a fiecărui individ, acolo unde el efectuează o preselectie a informației, beneficiind atât de experiența proprie cât și de experiența celorlalți, deci de suportul cultural al realității exterioare; un om care, însă, nu se mai pretează la o măsurare atomistă și strict behavioristă, ci presupune o măsurare complexă; o măsurare în spiritul principiului coerenței-decoerenței cuantice, care se pun în evidență relația dintre mediul intern al individului și mediul extern.

O astfel de măsurare o propune, de exemplu, **Metoda (Testul) Configurațiilor**. Subiectul examinat are posibilitatea, în contextul examinării, să își proiecteze lumea lui interioară, să își descarce, de fapt, toate posibilitățile de r spuns față de un stimul, creând o realitate de posibilități suprapuse, o realitate care reprezintă întreaga experiență semnificativă a subiectului în raport cu stimulul respectiv. Astfel, subiectul realizează în mediul său intern o configurație, o hartă a realității exterioare presupuse de stimulul dat. Are, deci, șansa de a crea un număr cât mai mare de posibilități de r spuns, punând în relief, din punct de vedere cibernetic, starea sistemului - **intenție**, adică starea mediului intern, dar și ipotezele privind ansele de succes în acțiunea asupra stimulului.

Așa cum observă Karl Raymund Popper, referitor la riscurile cu care se confruntă individul în realitatea exterioară (de exemplu un pilot în exercițiul funcționării), în contextul modelului său morideile, ipotezele, înainte de a muri oamenii; modelul popperian previne, deci, riscul de apariție a unor evenimente negative. În cazul modelului skinnerian, pentru un om format în spiritul acestui model, toate lucrurile sunt perfecte, dacă nu cumva individul este omorât, mai mult sau mai

pu în întâmplător, de o generație anterioară. Moare, deci, omul, iar nenumăratele evenimente, accidente, incidente, de natură organizațională și socială, petrecute în ultimii ani, victime fiind indivizi pregătiți cu testul psihometric clasic, după modelul omului skinnerian, confirmă necesitatea realizării unui model complementar de testare. Este, de fapt, un exemplu de confruntare între un model cibernetic de tip feed-back (skinnerian) și un model cibernetic feed-before (popperian). Consecința modelului popperian a constituit-o crearea simulatoarelor ca mijloc de măsurare a performanțelor umane, iar Metoda Configurării propusă de noi își găsește corespondentul în același model popperian, reprezentând o soluție complementară pentru teste-simulator. Nu este lipsit de interes și precizia, totuși, influența modelului skinnerian a început să scadă în lume încă din anii 70 ai secolului trecut.

Referindu-ne la măsurarea în spiritul ființelor skinneriene, cu ajutorul testelor psihometrice clasice, este relevantă observația lui **Nyck Hayes și Sue Orell** din *Introducere în psihologie: Testele ocupationale nu îți arată cât de bun într-o profesie, pentru că ele verifică abilități și aptitudini care urmează să fie educate, învățate, formate pe parcursul unei activități determinate.*

- În contextul cunoașterii comportamentului uman cu ajutorul teoriilor morfologice, formula lui Lewin: $C = f(P, M)$ - comportamentul este funcție de personalitate și mediu, suferă modificări impuse de termenii propuși de regulile și principiile acestor teorii. În noile condiții: $C = N(q, T, M)$. Comportamentul este, deci, o funcție neliniară dependentă de starea universului interior al subiectului (fenomenele qualia) în eleas ca sistem (q), de parametrii de timp (T) și de perturbațiile de mediu (M). O formulă dedusă din caracteristicile ecuațiilor de tip sinergetic.
- Vom preciza, în acest context, că, în România, **problema aplicării determinismului neliniar și a teoriei catastrofelor în psihologie și psihiatrie** a fost abordată pentru prima oară încă din anii 60 ai secolului trecut, în cadrul **Cercului de dezbateri sinnoetice de la Timișoara**, condus de prof. dr. **Eduard Pamfil** și din care au făcut parte, printre alții, medicii **Simion Doru Ogodescu, Mircea Lazarescu, frații Corneliu și Tiberiu Mircea**.
- Testele POPQ pun în evidență o **formă** cuantică a existenței sistemului psihic sau a unor realități care presupun, implicit, sistem psihic. Această formă este interpretată pe baza legilor postulate de teorii ale morfogenetice.
- În spiritul modelului cibernetic al buclei de reacție, probabilitatea și posibilitatea sunt considerate ca o identitate complementară, în contextul cuplului **probabilitate – posibilitate**, în care fiecare din cele două concepte reflectă realități autonome, cu legi proprii. În acord cu teoria completitudinii lumii și a ordinii ei (**David Bohm**) probabilitatea reprezintă ordinea explicită, iar posibilitatea – ordinea implicită a realității.
- Până acum realitatea a fost abordată din punct de vedere teoretic fie prin proprietățile discontinuului, fie prin cele ale continuului. Este din ce în ce mai evidentă nevoia unei abordări totale și complementare.
- Măsurtoarea (psihometria) – ca aplicație a matematicii cantitativului la sistemul psihic – reprezintă călcâiul lui Ahile în psihologie. Aproape orice concluzie care se bazează pe măsurarea evenimentului psihologic sau care presupune explicit sau implicit măsurarea evenimentului psihologic cu ajutorul testelor și chestionarelor

clasice este susceptibil de a conține o plajă mai mult sau mai puțin întinsă de eroare.

- Instrumentele și metodologiile de măsurare psihologică nu dispun, în momentul de față, de teorii solide și adecvate naturii și caracteristicilor psihicului uman. Teorii psihologice care explică bine și corect natura universului interior al omului există, dar ele nu sunt folosite pentru construirea instrumentelor și metodologiilor de măsurare.
- De asemenea, etaloanele și scalele utilizate în prezent par și ele complet rupte de specificul realității Ființei Umane. Reducerea universului psihicului uman, un univers pe cât de bogat pe atât de complex și de nuanțat, la un sistem conceptual nefiresc de simplu (ne referim, în special, la domeniul organizațional - inteligență medie, inferioară, superioară, bună, foarte bună, slabă etc.), și care, în raport cu activitatea concretă a individului nu ne comunică, de fapt, nimic despre acesta, pune în evidență conflictul dintre rezultatul psihologic și axiomele teoriei informației. Elaborat în termenii amintii, rezultatul psihologic **nu reprezintă o informație propriu-zisă**.
- Paradigma statistică clasică operează cu succes în orice domeniu guvernat de logica terțiului exclusiv și de matematica cantitativului. În orice domeniu **stabil și static**. Dar universul interior al omului se supune logicii terțiului inclus, logicii matematice a lui Boole, matematicii calitativului și legilor dinamicii. Se supune, în ultimă instanță, logicii conștinței în eleas prin prisma relației conștinței-inconștinței. Conceptul de incertitudine, prin natura lui un concept cuantic, apare în acestor zile următoare logicii și a fost formulat, printre alții, și de românii tefan Lupașcu (logica dinamică a contradictoriului) și Gh. Zăpan (entropia în sistemele deschise). Este, deci, nevoie, cel puțin din punct de vedere metodologic, de o teorie a probabilității mult mai nuanțată care să includă, alături de **probabilitate**, ca entitate și categorie autonomă, cu o logică și o dinamică proprii și **posibilitatea** (categoria posibilului fiind, de altfel, un atribut al logicilor fuzzy). Este nevoie de o altă paradigmă de măsurare, o paradigmă care să pună în relief, într-o abordare unitară, relația complementară dintre legea numerelor mari și legea numerelor mici, dintre liniaritate și neliniaritate, dintre previzibil și imprevizibil. Este nevoie, deci, de un model integrativ al metodelor statistice și dinamice, de realizarea unei unități complementare între matematica cantitativului și matematica calitativului, între – discutând la modul primar – algebră și geometrie. Este nevoie de o împărțire între Platon și Aristotel. Este nevoie de **în alegerea stării I- I** ca bază pentru în alegerea incertitudinii și pentru descifrarea corectă a intenționalității ca tip de mecanism cognitiv. De altfel, oamenii de știință accentuează faptul că există o deosebire sensibilă între statistica clasică și statistica cuantică. O deosebire care se datorează în primul rând punctului de pornire în abordarea realității. În timp ce pentru statistica clasică realitatea este imperfectă, pentru statistica cuantică această imperfectiune este o calitate intrinsecă a realității. De asemenea, referitor la evenimentul singular, statistica cuantică consideră că acesta are autonomie și o dinamică proprie. Statistica cuantică este, de fapt, în esența ei, o statistică dinamică, pentru că punctul ei de pornire este conceptul de incertitudine, el însuși dinamic prin definiție. Această proprietate a probabilității cuantice pune într-o altă lumină principiul frecvențial și ca suport pentru principiul convergenței. Frecvențialitatea este abordată din perspectivă spațio-temporală. Tocmai de aceea, în opinia noastră, și din punctul de vedere al principiilor cuantice, probabilitatea considerată de statisticienii clasici o posibilitate potențială, este, de fapt, o

manifestare potențial, iar posibilitatea reprezintă o **stare potențială**. Dinamica statistică, o dinamică a incertitudinii, dacă o gândim în sens cuantic, rezultă tocmai din confruntarea dintre stare și manifestare. În contextul metodologiei prezentate în această carte, prin relația dintre câmpul intenționalității și matricele spațio-temporale punem în evidență tocmai acest caracter statico-dinamic al frecvențialității.

- Așa cum consideră Roger Penrose, în alegerea cuantică a sistemului psihic va conduce la elaborarea unei alte teorii minime. O teorie capabilă să explice de ce activitatea mentală nu poate fi redusă la un banal proces de calcul. De ce o abatere extrem de precis determinată, de genul 0,00000001 poate fi relevantă și utilă în cazul unui fenomen fizic, dar nu are nici o utilitate în cazul minime și a comportamentului uman.
- **O concluzie:** în condițiile paradigmei statistice actuale se mîsoară cu același tip de instrument (aparat statistic) și produsele fizice (imuable) și produsele minime ori ale sufletului uman (dinamice). Dar, așa cum remarcă mari filozofi, de la Socrate la Ernst Cassirer, noi nu putem descoperi natura omului în același fel în care putem detecta natura lucrurilor fizice. Acestea pot fi descrise în termeni ai proprietăților lor obiective, pe când omul poate fi descris și definit doar în termeni ai conștiinței sale. Este evident, în acest sens, că un behaviorism consecvent și radical, așa cum îl întâlnim reflectat în statistica clasică, nu poate să își atingă scopul.
- Conceptele tari ale statisticii clasice: frecvențialitatea, indicele de corelație, repetabilitatea, structurile co-variante, clusterii etc. devin, în condițiile aplicării la sistemul psihic, puncte nevralgice.
- Statistica poate pune în evidență **tendințele generale** – o informație valabilă și utilă, între anumite limite, psihologiei sociale și sociologiei. Dar din punct de vedere sistemic, tendințele reprezintă mișcări de ordinul al II-lea, pe care le-am putea numi mișcări de suprafață, guvernate de legea numerelor mari, deci, exclusiv de **teoria probabilității**.
- Statistica nu surprinde mișcarea de ordinul I, **mișcarea interioară**, **dinamica**, **specificitatea** din spatele tendințelor. Acele mișcări datorită căreia tendințele sunt supuse, în subsidiar, în profunzime, legii numerelor mici și **teoriei posibilității**. Mișcarea de ordinul I, nesurprinsă de statistica actuală, face ca o tendință să fie probabilă sau doar posibilă, în raport cu starea determinată cu ajutorul aparatului statistic. Dar între cele două niveluri, probabil și posibil, poate exista o diferență enormă, astfel că orice tendință cuprinde, a priori, o marjă de eroare, uneori chiar foarte întinsă, mergând până la infirmarea / neconfirmarea ei. La Congresul Internațional de Psihologie de la Beijing (2004), **Daniel Kahneman**, laureat al Premiului Nobel, a înțeles să precizeze, în contextul comunicării științifice pe care a susținut-o, că *statistica reprezintă o sursă de erori, de multe ori uriașe*. Iar **Pierre Rosanvallon** în cartea sa **Noua problemă socială** surprinde foarte exact limitele statisticii aplicate la domeniul socio-uman: *Statisticile tradiționale se dovedesc incapabile să descrie noul univers social, mai atomizat și mai individualist, cu tendințe fluctuante și instabile. Cunoașterea tradițională bazată pe conceptul de clasare devine inoperantă pentru că presupune existența unor diferențe stabile. Dacă nu mai există stabilitate în modurile de viață, nu mai este posibilă nici construirea unor categorii sociale în modul clasic. De aici provine și opacitatea pe care o resimțim, ea corespunzând faptului că mijloacele de cunoaștere*

statistic nu se mai adapteaz în elegerii transform rilor suferite de o societate cu energii mai slabe i mai difuze. Lusseyrand puncteaz : Omul mediu nu exist : Toat lumea tie asta, iar statisticienii în primul rând. El nu este o realitate decât pentru o inteligen abstract , adic pentru manipularea maselor, vreau s zic a incon tientului acestora. Sunt interesante de analizat, în acest sens, i discursurile de psiho-politic sus inute de Lavrenti Beria în fa a studen ilor americani care studiau la Moscova, despre behaviorism i despre omul statistic, dar i falsul grosolan provocat de Cyril Burt cu referire la originea inteligen ei.

- Aplicat cu în crâncenare i la modul absolut, statistica dezumanizeaz psihologia i sociologia (exist numeroase opinii autorizate în acest sens), îndep rtându-le îngrijor tor de mult de obiectul lor.
- În s nici o abordare exclusiv calitativ nu este mai productiv . O asemenea abordare scoate sociologia i psihologia de sub cupola tiin ei, împingându-le spre spa ii obscure. i dac **omul mediu**, dezumanizat de statistic , ajunge un fel de entitate impersonal , omul **pur calitativ** cade prad fanteziei, uneori bolnave, a semenilor s i. Este necesar o abordare complementar , cu ajutorul unei tiin e capabile s surprind nu cantitatea i calitatea în elese de sine st t tor, ci cantitatea din calitate i calitatea din cantitate. Dându-i omului o m sur , îi d m ceva din ordinea des vâr it a naturii. În elegându-i calitatea, umaniz m natura. Astfel, rela ia calitate – cantitate într într-o alt er , realizând o **Nou Alian (Prigogine)**.
- În spiritul paradigmei identit ii complementare (un principiu cibernetic), prin psihologia cuantic propunem o alternativ complementar la paradigma actual de m surare. Propunem, deci, o identitate complementar între matematica cantitativului i matematica formelor (**Thom, Mandelbrot, Lorenz, Brown** etc.). O identitate complementar între probabil i posibil. Într regul i excep ie. Teoria cuantic ne demonstreaz c **excep ia nu confirm regula, ci o pune la încercare**. În aceasta const diferen a între probabilitatea clasic i probabilitatea cuantic .
- **Universul psihic al individului:**
 - a) are propriet i cuantice, dezvoltând coexisten e suprapuse, de tip I- I; acest tip de coexisten na te incertitudinea; astfel, universul psihic ofer observatorului/cercet torului date pentru m surarea incertitudinii cu ajutorul metodelor de tip morfologic;
 - b) are structur de re ea permi ând m surarea formei de rezisten cu ajutorul metodei re elor f r scalare;
 - c) este un univers de tip popperian; individul elaboreaz a priori inten ionalit i sub form de idei, ipoteze, defini ii etc. pentru o realitate în care urmeaz s se manifeste;
 - d) legile de mi care ale sistemului psihic sunt identice cu legile descoperite de fizicieni ca fiind proprii universului cuantic (microparticulelor).
- POPQ, prin faptul c investigheaz ceea ce se petrece în universul interior al individului (în inten ionalitate, în faza de preselec ie – conform modelului popperian), este o psihologie de tip preventiv (**modelul cibernetic de tip feed-before**). O asemenea abordare deschide perspectiva social a introducerii controlului psihologic periodic, asem n tor cu maniera în care exist i controlul

periodic medical. În accepția psihologiei cuantice putem vorbi de trei forme complementare de sîntate:

- Sîntate psihologică (sintagmă introdusă în contextul psihologiei umaniste de Abraham Maslow) – este de competența psihologului.
- Sîntate psihiatrică – este de competența psihiatrului.
- Sîntate somatică – este de competența celorlalte categorii de medici.

Universul psihic individual – un univers cuantic

PSIHOLOGIA ORDINII. PSIHOLOGIA CUANTICĂ este o ramură a psihologiei care studiază, în scopul explicării, în elegerii, măsurării și optimizării sale, psihicul uman (spirit și suflet), conceput ca un sistem de stări suprapuse de tipul I-I, generator de incertitudine, aflat într-o perpetuă mișcare în conformitate cu paradigma holonului care nu admite existența unei realități ultime dezvoltând o arhitectură de universuri paralele (conștient – inconștient, real – imaginar) în care individul se manifestă ca EGO – ALTER-EGO, asemănător, dar în condiții specific realității psihice, cu modelul fizic materie – antimaterie.

Universul psihic interior al omului pare o enigmă continuă, un mister etern nedezlegat. Cuvintele cu înțeles atât de limpede pe care le auzim ca produs al universului nostru interior, ascund, dincolo de formele lor clare și convenționale, un univers straniu, presupunând un destin incert, un destin cuantic. De ce cuantic?

1. Discutând punctiform, în primul rând pentru că el reprezintă **o realitate de stări suprapuse**. O realitate de tip I-I, supusă logicii terțiului inclus. Acesta este modul de co-existență al stărilor. Normalitatea și nebunia, sîntatea și boala, viața și moartea! Toate aceste perechi au șanse egale de manifestare, iar în această ansă egală constă incertitudinea ființei umane. Din suprapunerea vieții cu moartea rezultă inegalitățile ansei la viață. De aceea este posibil ca un individ să trăiască în acord cu speranța de viață absolută a speciei (120 de ani), dar să moară încă de la naștere, ori la orice vîrstă. De aceea este posibil ca individul să înnebunească în orice clipă din motive de multe ori de neînțeles. Aceasta înseamnă că orice formă de viață și de manifestare a individului, orice acțiune umană, trebuie înțeleasă prin ambele sale aspecte, prin identitatea complementară de a fi și a nu fi în același timp.

În realitatea exterioară, o realitate suficient de bine explicată de legile mecanice ori de filozofia carteziană, un individ este perceput, de exemplu, ca fiind viu, sîntos și cu înclinație spre a fi onest. Dar în această realitate exterioară individul se expune prin universul său interior, un univers cuantic, de stări suprapuse, ceea ce înseamnă că, dincolo de modul în care noi îl percepem, se ascunde incertitudinea de a fi viu, sîntos, onest. Privindu-l ca pe un univers cuantic, noi îl vom înțelege ca fiind în același timp viu și mort (poate să moară în orice clipă dintr-un motiv imprevizibil), îl vom percepe în mod simultan prin starea sa de sîntate și de boală, ca și prin calitatea sa de a fi în același timp onest și neonest.

Individul se manifestă în lumea exterioară, o lume supusă legii terțiului exclus, doar prin una din cele două stări fundamentale. Dar orice sistem cuantic nu este privit exclusiv prin prisma a ceea ce *este*, ci și prin atributele *potențialului* său. Ori potențialul individului, un potențial cuantic tocmai datorită caracterului sistemului psihic de a fi o realitate de stări suprapuse, creează incertitudinea. O astfel de înțelegere, de abordare, ne conduce dincolo de aparențe, în lumea esenței umane. Individul care se manifestă, *individul actual*, nu trebuie privit niciodată ca o certitudine. El trebuie evaluat, de exemplu, ca *probabil onest, posibil neonest*. Acest

lucru modific radical perspectiva prezent a m sur rii sale, ca i a interpret rii rezultatelor ob inute la test, conferind alte valen e teoriei probabilit ii.

2. În al doilea rând pentru c în interiorul universului s u psihic **individul tr ie te în lumi paralele**. El tr ie te, în acela i timp, în realitatea real i în realitatea imaginar . Între cele dou realit i exist o rela ie de inter anjabilitate. De multe ori omul, din nevoia de a g si un punct de sprijin pentru universul s u interior, trece din lumea real în lumea virtual i invers. Este, pân la urm , lumea materiei i anti-materiei sale. Dou lumi care, în cazul omului, ajung uneori s se intersecteze, s se **ciocneasc** , distrugându-i starea de lini te, echilibrul interior. Din interiorul lumilor sale paralele omul aduce la suprafa o masc , dincolo de care se g sesc tocmai aceste lumi paralele întruchipate de dou , zece sau poate sute de m ti.

3. În al treilea rând **realitatea interioar reprezint un univers infinit, în care nu se poate descoperi o realitate ultim** . Un univers infinit care, deîndat ce a murit într-un individ, rena te în altul, momentul de discontinuitate fiind doar aparent, dar necesar pentru a în elege via a ca etern i efemer în acela i timp. În această realitate profund , în acest **holomovement**, surprins atât de rafinat de David Bohm, dar i de academicianul român Mihai Dr g nescu (am spune în primul rând de Mihai Dr g nescu la nivel de informa ie), via a individului este organizat , conform cu POPQ, de patru **Sensuri** fundamentale. Aceste sensuri sunt înscrise în textura Fiin ei prin literele codului genetic. Sunt patru noduri creatoare de ordine, ele însele suprapuse, care se desfac într-o multitudine de semnifica ii. Ele devin informa ie a ezat în forme diferite. Cele patru **Sensuri** imprim tendin a de manifestare, creeaz premisele pentru biografia personal a fiec rui individ. O premis , evident, a priori. Semnifica iile, care pun în eviden capacitatea de adaptare a individului, se dezvolt i primesc **Sens** în urma experien elor concrete ale acestuia. Existen a mai multor Sensuri, inter anjabilitatea dintre ele i posibilitatea lor de a se desface într-o infinitate de semnifica ii stau la baza incertitudinii comportamentului uman.

Conceptul de holon are, probabil, cea mai mare relevan din punctul de vedere al activit ii practice. Folosirea acestui concept ca instrument de cunoa tere ofer psihologului o imagine de ansamblu a câmpului de posibilit i (inten ionalit i) de r spunsuri, pe care un subiect le are în raport cu un stimul. Rolul psihologului este acela de a în elege, în spirit cuantic, **ansa** acestor posibilit i de a deveni manifest ri, realit i.

Imaginar i fantastic. Semne din lumea literar . Expresia cu cel mai evident caracter cuantic al sistemului psihic este imaginarul; corespondentul imaginarului în planul literar este fantasticul.

Mul i critici literari sunt înclina i s -l considere pe cunoscutul hermeneut **Mircea Eliade** un om de tiin mai mult decât scriitor de literatur , apreciind gândirea lui ca fiind mai degrab exact decât original . În frazele lui Eliade este prezent , îns , o exactitate atât de nefireasc i de benefic pentru tiin ele umane, încât pune în umbr atu-urile incontestabile ale originalit ii. Dincolo de acest aspect al personalit ii sale culturale, putem afirma, f r teama de a gre i, c , tocmai din perspectiva omului de tiin , Mircea Eliade a avut intui ia, alimentat de tiin ele moderne, a caracterului cuantic al universului psihic al individului. O dovede te proza sa fantastic . „*Personajele lui Eliade tr iesc fantasticul i i-l asum ca pe o realitate inevitabil ; sau, dimpotriv , se revolt i încearc s se salveze din aceste teritorii alunecoase unde integritatea lor interioar este amenin at de agresiuni necunoscute, unde lumea dobânde te noi propriet i, noi caractere, unde pot fi abolite legile realului... Personajele lui Eliade sunt împinse spre evenimente i tr iri ale*

*fantasticului de for e care declan eaz înc lcând – voit sau nu – regulile locului sau ale timpului. Ele se afl în permanen într-o disput cu totul aparte care favorizeaz ruptura realului i apari ia evenimentului sau a teritoriului unde **lumea alunec într-o figur serpentinant** ... Lumea lui Eliade este revela ie prin mister (vom sublinia aici identitatea cu viziunea cuantic asupra psihicului a lui Roger Penrose), printr-o sum nu de inciden e matematice, ci prin coinciden e care scap regulilor i care nu pot fi controlate dinl untrul i nici din afar . Frânele acestei lumi nu sunt în puterea nim nui, iar cel care încearc s le cunoasc trebuie s treac prin succesive purific ri. Pentru ca apoi s p streze întreag toat taina.” (Tudor Dumitru Savu, în Caiete critice nr. 1-2, 1988).*

Iat o lume cuantic . Fascinant , în fond, prin această tensiune între real i imaginar. O tensiune care constituie obiectul de lucru al psihologului care ader la psihologia cuantic ...

Acestea sunt principalele premise care ne îndeamn spre interpretarea universului uman interior ca un univers cuantic, dar cu precizarea c dimensiunea cuantic a psihicului uman este doar una dintre dimensiunile acestui tip de sistem. Practica psihologic a demonstrat c ignorarea acestei dimensiuni a f cut imposibil m surarea, în condi ii satisf c toare i benefic , a sistemului psihic.

Această latur , datorit caracterului s u discontinuu, discret i fuzzy, nu poate fi m surat decât pe baza logicilor ter iului inclus i a teoriei formelor.

Este i ceea ce propunem în contextul POPQ: m surarea prin forme.